

Nr 15.

Ankom till riksdagen kansli den 24 maj 1946 kl. 12 m.

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande i anledning av väckt motion angående förhindrande av att tjänsteålderns betydelse övervärderas vid befordringar till ämbeten och tjänster.

I en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, II:197, av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.* har hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på den tendens till övervärdering av tjänsteålderns betydelse vid befordringar till ämbeten och tjänster som förekommer och hemställa om att vid befordringar och förflyttningar hänsyn alltid måtte tagas till såväl ådagalagd skicklighet som tjänsteålder.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Över motionen har utskottet i vederbörlig ordning inhämtat yttranden från *Yttranden.* generalpoststyrelsen, järnvägsstyrelsen, telegrafstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, domänstyrelsen, generaltullstyrelsen, allmänna lönenämnden samt länsstyrelserna i Härnösand, Karlstad och Göteborg varjämte utskottet berett Statstjänarkartellen, Statstjänstemännens riksförbund, Trafiktjänstemännens riksförbund och Tjänstemännens centralorganisation tillfälle att yttra sig över motionen.

Generalpoststyrelsen ansluter sig i stort sett till de synpunkter, som motionärerna framfört. Avvägningen mellan tjänsteålder och skicklighet måste bli beroende på den tjänst, som skall tillsättas. Om styrelsen vid tillsättandet av viktigare befattningar utan hänsyn till graden av skicklighet skulle utnämna den till tjänsteåldern äldste bland de sökande, som förklarats kompetenta eller åtminstone icke förklarats inkompetenta, skulle detta leda till betänkliga konsekvenser för verkets effektivitet. Om skickligheten skall få göra sig gällande såsom befordringsfaktor, även i statlig verksamhet, måste förutsättas ett visst förtroende för den utnämmande myndighetens omdöme, även om utnämningen icke såsom i privat verksamhet kan få lämnas utan appell. I detta sammanhang anför styrelsen vidare:

På den sista tiden har vid ett flertal tillfällen inträffat, att Kungl. Maj:t upphävt generalpoststyrelsens beslut om tillsättande av tjänst, till vilken styrelsen utnämnt den enligt styrelsens uppfattning skickligaste sökanden. Styrelsen har anbefallts att utfärda konstitutorial för klagande, som varit äldre i tjänsten än den utnämnde. Det undandrar sig givetvis styrelsens bedömande, huruvida Kungl. Maj:t kommit till annan uppfattning än styrelsens i fråga om de sökandes skicklighet, eller därför att Kungl. Maj:t ansett, att tjänsteåldern bort vara avgörande. Därest det sistnämnda varit fallet, skulle man i Kungl.

Maj:ts avgöranden kunna spåra en tendens att tillmäta antalet tjänsteår större betydelse än den ådagalagda skickligheten. Generalpoststyrelsen har emellertid icke velat tolka Kungl. Maj:ts beslut i denna riktning, utan har alltjämt ansett det vara sin skyldighet att — särskilt till de för verket och allmänheten betydelsefullaste befattningarna — utnämna de enligt styrelsens uppfattning skickligaste tjänstemännen.

Järnvägsstyrelsen finner för sin del, att icke några mera vägande skäl kunna anföras för en åtgärd i enlighet med motionärernas yrkande. Vid befordringar och förflyttningar inom statens järnvägar tages vederbörlig hänsyn till sökandenas skicklighet och lämplighet för sökt befattning, och tjänsteåldern tillmättes icke sådan betydelse, att den kan anses övervärderad.

Telegrafstyrelsen framhåller, att enligt dess erfarenhet tendensen snarast går i motsatt riktning till vad som i motionen påstås, i det att — särskilt vad beträffar mera betydelsefulla tjänster — skickligheten, d. v. s. kunnigheten och den personliga lämpligheten, blir alltmer utslagsgivande. Överhuvud taget är den fråga, som i motionen beröres, av så ömtålig beskaffenhet, att några generella riktlinjer för värderingen av »skicklighet» kontra »förtjänst» vid tjänstetillsättningarna knappast kunna uppdragas. Det dubbla hänsynstagandet till såväl ådagalagd skicklighet som tjänsteålder är uttryckligen föreskrivet i grundlagen, och såvitt styrelsen har sig bekant tages också vid tjänstetillsättningar alltid hänsyn till såväl skicklighet som vederbörandes tjänsteålder och tjänstedata i övrigt.

Vattenfallsstyrelsen säger sig vid tillsättande av befattningar inom statens vattenfallsverk ha tillämpat vissa närmare angivna principer, vilka icke kunna sägas innebära någon övervärdering av tjänsteålderns betydelse.

Domänstyrelsen framhåller, att intet synes vara att erinra emot den i motionen uttalade åsikten att vid befordringar och förflyttningar hänsyn bör tagas till såväl ådagalagd skicklighet som tjänsteålder och att vederbörlig hänsyn härtill tages inom domänverket. Värdesättandet av skickligheten, i vilket begrepp torde böra inrymmas, förutom teoretisk och praktisk utbildning, även förmåga och lämplighet m. m., är så beroende av subjektiv bedömning, att detaljerade föreskrifter i fråga om hänsynstagandet till densamma icke torde kunna utfärdas.

Generaltullstyrelsen anser att det torde få ligga i sakens natur, att vid tillsättande och befordringar i de lägre lönegraderna längden av väl vitsordad tjänstgöring tillmättes en mycket stor betydelse, medan i fråga om förmans-tjänster samt tjänster i högre lönegrader avseende fästes icke blott vid tjänsteåldern utan även vid skickligheten för vederbörande befattningar. Några regler för värdering av skickligheten i förhållande till förtjänst kunna uppenbarligen icke uppställas, utan prövningen härav måste, såsom även i motionen framhållits, bli en bedömningsfråga i varje särskilt befordringsfall.

Allmänna lönenämnden framhåller, att någon tendens hos verkstyrelserna att fästa ökat avseende vid »förtjänst» har åtminstone icke kommit till synes

inom lönenämndens verksamhetsområde. Det vill däremot förefalla lönenämnden, som om de fall, som föranlett den förevarande motionen, sannolikt karaktären av undantag, vilka knappast böra läggas till grund för ett uttalande i den av motionärerna önskade riktningen från riksdagens sida.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län är ense med motionärerna om att tjänsteåldern stundom torde hava fått göra sig gällande i högre grad än önskvärt varit, men finner det dock naturligt, att i befordringsärenden stort avseende fästs vid tjänsteåldern, enär befattningshavarnas meriter härutinnan lätt kunna konstateras, medan däremot vid bedömande av olika sökandes personliga skicklighet ofta föreligga svårigheter att erhålla säkra hållpunkter. Ett alltför starkt tillbakasettande av tjänsteåldern såsom befordringsgrund torde lätt leda till godtycke och kan — även om godtycke ej föreligger — komma att av befattningshavarna uppfattas såsom en orättvisa. Emellertid ifrågasätter länsstyrelsen ett slopande av bestämmelsen i landshövdingeinstruktionen § 41 om att förslag upptagande tre personer skall upprättas beträffande där avsedda tjänster och att förord skall lämnas åt den som företrädesvis bör ifrågakomma till befattningen. Ett förord för den för befattningen ur olika synpunkter lämpligaste och mest förtjänste sökanden borde i regel vara till fyllest.

Länsstyrelsen i Värmlands län anser att det icke finnes tillräcklig anledning att från riksdagens sida göra någon framställning i det av motionärerna angivna syftet. Så långt länsstyrelsen med stöd av sin erfarenhet kan döma, giver rådande utnämningsspraxis knappast anledning till de farhågor, för vilka motionärerna givit uttryck. I de avseenden, om vilka i motionen är fråga, torde principerna för det svenska befordringsväsendet icke lämna stöd för allvarliga invändningar. Motionärerna ha heller icke givit något belegg för att nu gällande principer för den statliga utnämningsspolitiken i tillämpningen givit otillfredställande resultat.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anser sig icke kunna tillstyrka motionen och påpekar bland annat, att den i motionen påstådda tendensen icke såvitt länsstyrelsen har sig bekant gjort sig gällande inom länsstyrelsens verksamhetsområde. Tendensen går alltmör i den riktningen, att vid befordringar hänsyn toges till skickligheten i dess form av lämplighet för viss tjänst, i den mån sådan är möjlig att fastslå.

Statstjänarkartellen hemställer, att motionen icke måtte föranleda någon åtgärd, då det icke torde vara möjligt att åstadkomma så klart utformade befordringsgrunder, att avvikelser åt ena eller andra hållet därmed skulle kunna helt undvikas. Mot den av motionärerna påtalade tendensen att tjänsteåren tillmätas för stor betydelse, vilket väl kan bero på att detta förekommit i enstaka fall, anser kartellen att även tendenser i motsatt riktning kunna påvisas.

Statstjänstemännens riksförbund, i vars yttrande *Trafiktjänstemännens riksförbund* helt instämmer, föreslår att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. En hemställan hos Kungl. Maj:t om att hänsyn alltid skall

tagas till såväl ådagalagd skicklighet som förtjänst skulle endast innebära ett påpekande av vad som redan stadgats i regeringsformen.

Tjänstemännens centralorganisation säger sig icke kunna dela motionärernas uppfattning om att inom statsförvaltningen för närvarande föreligger en tendens att oskäligt övervärdera tjänsteåldern på bekostnad av skickligheten och hemställer att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Organisationen anser det alldeles självklart, att för vissa grupper av befattningshavare tjänsteåldern får en avgörande betydelse, då de erfarenheter, som vederbörande förvärvar i väl vitsordad tjänstgöring, ofta måste väga tyngre än de betyg han erhållit vid sin grundläggande utbildning. Dugligheten är ofta beroende ej bara på de examensbetyg, som en gång erhållits, utan kanske framför allt på den skicklighet, som förvärvats under tjänstgöringen.

Utskottet. För egen del får utskottet anföra.

Motionärerna anse sig under senare år vid befordringar av statstjänstemän till ämbeten och tjänster ha iakttagit en tendens att låta antalet tjänsteår erhålla en större vikt än såväl examensbetyg som tjänstgöringsmeriter. De framhålla, att åtskilliga exempel kunna bestyrka detta, dock utan att i motionen anföra sådana. Om det i enstaka fall kan te sig som om en övervärdering skulle ha skett av tjänsteåldern, men — såsom i ett remissyttrande påpekas — samtidigt iakttagits andra undantagsfall, som ge sken av en alldeles motsatt tendens, torde man icke med fog kunna tala om en generell favorisering av tjänsteåldern. Givetvis innebär det stundom vanskligheter att åvägbringa en fullt rättvis avvägning mellan olika befordringsgrunder, men i flertalet av de avgivna remissyttrandena bestrides, att den av motionärerna påstådda tendensen kunnat förmärkas. Såvitt utskottet kan finna skulle under sådant förhållande en hemställan till Kungl. Maj:t i enlighet med motionärernas yrkande innebära ett påpekande av vad som stadgas i regeringsformens § 28, att hänsyn alltid skall tagas till såväl ådagalagd skicklighet som förtjänst. Då därtill kommer, att överklagningsrätten måste anses innefatta möjligheten till korrektiv mot åsidosättande av nämnda föreskrift, finner sig utskottet icke kunna tillstyrka bifall till motionen.

Utskottet får därför hemställa,

att förevarande motion, II:197, icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 23 maj 1946.

På utskottets vägnar:

MANNE STÅHL.

Närvarande: Herrar *Ståhl* och *Allard*, fru *Boman*, fröken *Olsson*, herrar *Svensson* i Stenkyrka, *Lundqvist*, *Jönsson* i Lund, *Haeggblom*, *Odhe* och *Johnsson* i Skoglösa.
